

Zora Torkar

“JEZES, JEZES, JOHAN, AL' S' RES ABGEORDNETER?”

*Zanimivosti iz življenja in dela kamniškega župana in
deželnega poslanca Janeza Kecla (1839 - 1888)*

“Tako je na večer pomenljivega dne, 10. julija 1877, zaklicala še precej čedna, malo obila, a sicer huda ženka na trgu velikega mesta, kranjsko-slovenskega Kamnika, ko se je ustavil pred njo z bršlinom in srobotom okičani voz ter se je iz njega in iz obile zelenjadi privaril počasi na dan majhen, a debel mož, na čigar kipečih prsih se je svetil papežev viteški red “vom heiligen Grabe”, kupljen pred par leti za nekaj stotakov. Kakor se je pred mnogo tisočletji slavni črni egipčanski bik z belo liso na glavi, imenovan Apis, ustavljal leto za letom po končanih svečanostih pred templjem Ozirisinim, okičenim s klasjem, cvetlicami in drugo zelenjavo, tako se je pripeljal na večer slavnega 10. julija 1877 trebušasti “Ritter vom heiligen Grabe” domov na kamniški trg ter je svetlega bleščečega lica, in počasi pomikaje težo svojega telesa v naročje preljubljene in presrečne ženice, odgovoril z generalskim ponosom: “Da, jaz sem zmagal!” “Oh, Johan, kako sem jaz srečna; kako me bodo druge kamniške žene zavidljivo po strani gledale, sedaj ko si ti abgeordneter. In moj ljubi Johanček, sedaj boš tudi katerikrat k stotholterju na kosilo povabljen, kajne? Pa da si mi zapomniš, kaj da boste tam jedli, to ti povem! Ali boš imel tudi uniformo novo?”

Tako je šlo iz ust radovedne in ponosne ženske; pa je prav zadnje vprašanje zbudilo zmagovi-

tega junaka iz flegmatične lenobnosti.” Kaj praviš, uniformo? Seveda jo moram imeti. Pa sedaj še ne vem, kakšna je. Zlata mora biti, močno zlata in rdeča, kajne? Takoj bom pisal Dežmanu ali Šafarčku, kakšna mora biti. Ali pa ti piši, saj bolje znaš ko jaz!” In po tem važnem pogovoru sta stopila v hišo, srečna in zadovoljna.

In to veselje v hiši kamniškega poslanca - ali ni bilo zaslužno? Koliko se je pa mož trudil za to? Pravijo, da v šestih letih županovanja ni podpisal tolikrat svojega slavnega imena nego v zadnjih štirih tednih pred volitvijo pod pisma, ki mu jih je napisala pridna ženka v sladki nadi, da bode vendar enkrat izvedela, kaj se pri stotholterju kuha.”¹

Tako je opisal veselje in zadovoljstvo v domači hiši nad izvolitvijo Janeza Kecla, nemškega kandidata za mestno volilno kurijo Tržič - Radovljica - Kamnik v kranjski deželni zbor, pisatelj Janko Kersnik v podlistku V Kamniku. In res je bila ta izvolitev ena izmed najbolj odmevnih. Vse do deželnih volitev leta 1889, ko so bili znani javni podatki o glasovanju volilcev je bil Kamnik trdno slovensko mesto. Izjema so bile torej

¹ J. Kersnik, Zbrano delo, V. knjiga, Podlistki, članki, ocene. V Kamniku, str. 96 - 100.

le volitve leta 1877, ko je zmagal nemški kandidat Janez Kecel. Leta 1867 je bilo na primer razmerje glasov v kamniški davčni skupini 42 : 0 in 58 : 2 za slovensko stranko. Podobno močno slovensko zaledje so dajala le še mesta Kranj, Postojna, Lož. Zanimivo je, da je davčna skupina glasovala precej enotno - v glavnem za slovenske kandidate. Če se zanj niso odločili, se volitev raje niso udeležili. Tudi med najpremožnejšimi Kamničani nemška stranka ni imela večje podpore. Iz ohranjenih podatkov je razvidno, da so na volitvah za deželni zbor marca 1867 vsi prisotni volilci prvega in drugega volilnega razreda volili slovenskega kandidata, ostali se volitev niso udeležili. Prav tako je bilo leta 1871: vsi prisotni volilci (razen enega) so glasovali za slovenskega kandidata Janeza Murnika.

Izredno zanimivi so volilni rezultati upravičencev mestne kurije Kamnik na deželnih volitvah 7. julija 1877 (zapisnik izdelan 10. julija). Kandidirala sta torej trgovec, hišni in zemljiški posestnik in tedaj najbogatejši kamniški meščan Janez Kecel kot kandidat nemške stranke (kot je razvidno iz rezultatov dotedanjih volitev, se letih dotlej sploh ni udeleževal) in Mihael Stare, mengeški graščak, zemljiški posestnik gostilničar in pivovarnar kot kandidat slovenske stranke. Od 122 volilnih upravičencev mestne kurije Kamnik (trije volilni razredi in inteligenčna skupina) je glasovalo 90 volilcev. Udeležba na volitvah je bila 73,8 %. Rezultati inteligenčne skupine nas ne presenečajo, saj je kar 70,4 % volilcev glasovalo za nemškega kandidata Janeza Kecla, sicer tedaj tudi kamniškega župana: od c. kr. okrajnega glavarja do sodnih in davčnih uradnikov. Le štirje so se odločili za Mihaela Stareta: oba kaplana Jurij Križaj in Blaž Muhovec, zdravnik Maks Samec in učitelj Jernej Cenčič. Udeležba volilcev iz te skupine je bila zelo visoka (85,2 %), saj se le štirje niso udeležili volitev.

Presenetljivejša so glasovanja volilcev prvega volilnega razreda. Od devetih se volitev ni udeležil eden - Gašper Hostnik. Le dva sta glasovala za nemškega kandidata Janeza Kecla, poleg samega Kecla še kavarnar in posestnik Jožef Varnos. Vsi ostali, torej šest, jih je glasovalo za slovenskega kandidata Stareta (66,7 %): Jožef Rode st., predstavnik meščanske korporacije, Julij Stare, Janez Murnik, Valentin Benkovič in Janez Podrekar. Zanimiva je ugotovitev, da sloj najpremožnejših ni glasoval za sebi enakega, kamniškega meščana in župana, temveč za slovenskega kandidata iz Mengša. Nismo popolnoma prepri-

čani, da so bili rezultati volitev le odraz tako močne slovenske nacionalne privrženosti.

V drugem volilnem razredu (31 upravičencev) je bil razplet glasovanja ravno obraten, velika pa je bila tudi volilna abstinenca. Od 31 jih je glasovalo za nemškega kandidata Janeza Kecla 13 (41,9 %). Na primer predstavnik mestne občine, Blaž Šnabl, Janez Ferlinc, Anton Kronabethvogel, Marija Svetic, Helena Iglič, Jera Humer, Mihael Šinkovec. Nekateri izmed njih so na prejšnjih volitvah glasovali za slovenskega kandidata Murnika. Ali je bila na teh volitvah pomembnejša odločitev za poznano kamniško osebo kot za politično usmeritev? Osem volilcev drugega razreda (25,8 %) se je odločilo za slovenskega kandidata Mihaela Stareta, na primer Jožef Polak, predstavnik frančiškanskega samostana, Jurij Golenver, Jožef Rode ml., Anton Janežič, Alojz Peterlin in drugi. Kot smo omenili na začetku, se veliko upravičencev iz davčne skupine volitev ni udeležilo: deset oziroma kar 32,3 % (na primer Jernej Grašek, Franc Prašnikar, Edmund Zangger, Janez Debevc, Janez Šlakar). Odstotek odsotnosti je bil v primerjavi z drugimi volilnimi skupinami najvišji. V celotni mestni kuriji Tržič - Radovljica - Kamnik je na volitvah za deželni zbor zmagal Janez Kecel s kar veliko prednostjo 129 glasov pred slovenskim kandidatom Mihaelom Staretom z 80 glasovi. Na teh volitvah je zmagal slovenski kandidat le v kranjskem volilnem okraju.²

S kandidaturo in agitacijo Janeza Kecla kot deželnega poslanca so bile povezane različne zgodbe, ki kažejo na domiselne in raznovrstne načine pridobivanja volilnih glasov. O tem so se razpisali zlasti v Slovenskem narodu, zanimiv pa je tudi podlistek Janka Kersnika. Kersnik piše, *"da se je Kecel ves udinjal nemški ustavoverni stranki in bil pri volitvah julija 1877 izbran za deželnega poslanca. Mož, dokaj neznatne izobrazbe, a petičen, je kar gorel za nemškutarske ideje in si znal na volitvah utrditi svojo kandidaturo z obljubami in še posebno z denarjem."*³ Tudi Slovenski narod je v juniju in juliju 1877 večkrat napadel Kecla in svaril volilce, *"naj se ne dajo premamiti ne s sladkimi besedami, pijačo ne z denarjem, češ da taka sredstva igrajo pri*

² ARS, Deželno predsedstvo za Kranjsko. Deželnozbornske volitve. Mestna kurija Tržič, Radovljica, Kamnik. Volilni spisi, fasc. 35. Kamnik, mestna kurija, 10. 7. 1877; V. Melik, Volitve na Slovenskem, str. 347, 215.

³ J. Kersnik, Zbrano delo. V knjižga. Podlistki, članki, ocene. Ljubljana 1952, str. 516-518.

vseh agitacijah Kecelnovih prvo rolo.⁴ Takoj po volitvah je poročal dopisnik Slovenskega naroda iz Tržiča, da je "*Keclu pripomogel k uspehu denar, ki ga je trosil z obema rokama. Dan pred volitvijo, se je zvečer pripeljalo 45 Keclovih kamniških volilcev. V krčmi pri Železnikarju so imeli svoj glavni kvartir in Kecel je skrbel, da nij zmanjkalo niti jedi, niti pijače. Narodni volilci iz Kamnika (kakih 41) pripeljali so se v Tržič v jutro pred volitvijo. Povedala sta dva moža, volilca iz Radovljice, da se jima je ponujalo po 5 gld, če volita kamniškega Kecla.*"⁵ Vsekakor je župan Kecel dosegel svojo izvolitev za deželnega poslanca in je 12. septembra 1878 "*uže v culo zavil frak in videli ga boste v Ljubljani na deželnem zborišču. Ves nov bo, in križec bo nosil od jeruzalemskega božjega groba! Saj to mi verjamite: g. Kecel res nij narodnjak pa tudi nij nemškutar. Dobra duša je, ki nikomur ne škodi ne koristi, kakor Blažev žegen.*" "*Kaj pomaga, če mi kmetje še tako dobro volimo, ker gospoda in tisti, ki se mej gospodo štejejo, nam narobe volijo in ker ima gospoda več poslancev nego mi. Posebno se pa zdi čudno, kako so mogli "študirani" Kamničani Kecelna voliti, ki še kamniških razredov nij dovršil. Meni je nek prost kmet rekel, da bi bil Kecel boljši za dunajski, nego za ljubljanski zbor, ker dunajskih gospodov bi ne razumel in zagadelj bi ne mogel nam Slovencem tam skaze delati.*"⁶ Na take in podobne ocene smo naleteli še v drugih časopisih, tudi satirični časopis Brenclelj, ki ga je urejal Jakob Alešovec, si ga je že pred leti "sposodil".

Pomembno vlogo je imel Kecel tudi v kamniški občinski upravi. Kamniški občinski zastop je bil sestavljen iz tako imenovanega *občinskega odbora* (Ausschuss) in *občinskega sveta* (Gemeinderath) z županom (Bürgermeister). Volitve kamniškega občinskega odbora so opravljali na tri leta. Znani so podatki za volitve 1867, 1870, januarja 1873, decembra 1876, aprila 1880, maja 1883, junija 1886, 1889, februarja 1893, 1896, 1899, 1902 in aprila 1905. Vse do svoje smrti, leta 1888, je bil Kecel član občinskih odborov in svetov (leta 1880 kot virilist, ker je imel najvišje davke). Med leti 1870 in 1879 pa je celo opravljal županske posle.

Tudi kot župan Janez Kecel svoje politične usmeritve ni preveč jasno kazal, saj se volitev ni udeleževal, razen tistih leta 1877, ko je sam kan-

didiral za nemškega poslanca v deželnozborski mestni kuriji Tržič - Radovljica - Kamnik. Za njegovo nemško usmeritev izvemo iz časopisnih virov in spominske literature. Tudi njegovo županovanje je bilo zelo odmevno, predvsem v negativnem smislu, vsaj če verjamemo časopisnim virom. Že po koncu prvega županskega mandata so se v časopisju pojavljale kritike na račun njegovega vodenja, češ, "*da je nemškutarski župan Kecel naredil vse in nič za Kamnik v treh letih.*"⁷ Pa vendar je bil na občinskih volitvah leta 1873 ponovno izvoljen za župana. Pisec v Slovenskem narodu je pred tem 6. julija 1873 opozarjal: "*Ganite se vendar, da ne doživimo na zadnje še te blamaže, da nam vrnejo zopet Anzelma, kateri je, kakor se je nekdo izrazil, po njegovem mnenju najbolj za županstvo, ker je volilec svojim pri zadnjih volitvah kupil vedro vina, kar bi drugi gotovo ne storil!*"⁸ Predvsem so mu oponašali slabo gospodarjenje in nadzor nad mestnim premoženjem, nezanimanje za popravilo cest, slabo žandarsko službo in še marsikaj drugega.⁹

Decembra 1876 so bile nove volitve kamniškega občinskega odbora in župana. Že celo leto so se pojavljali v Slovenskem narodu in Brenclju številni članki, ki so kritizirali in smešili podobo Janeza Kecla. Če verjamemo članku v Slovenskem narodu, se je tokrat prikupil volilec s tem, da je daroval nekaj sto goldinarjev za izdelavo novih orgel v frančiškanski cerkvi v Kamniku, vodil pa je tudi pobiranje darov za orgle. Medtem je v mestu slabo vodil gospodarstvo, zelo redko skliceval seje, godile pa so se še druge nerednosti in nesnaga. Kot izvemo iz Slovenca, se je župan Kecel navduševal tudi nad uvedbo nemškega jezika kot učnega jezika v tretjem in četrtem razredu glavne šole.¹⁰ Ne vemo, ali so volilce res premamile njegove obljube, podarjena pijača in hrana ali je zgolj prevladalo nezanimanje za volitve, "*kajti pousod se energično odpravljajo nemškutarski župani in občinski odbori, le pri nas ne; samo pri nas se nobeden uplivnejših mož neče žrtvovati, da bi se vendar po-*

⁶ Slovenski narod, 8. 9. 1878, št. 206; Slovenski narod, 31. 7. 1877, št. 172.

⁷ Slovenski narod, 1. 5. 1873, št. 99; Slovenski narod, 10. 5. 1873, št. 107; Slovenski narod, 8. 6. 1873, št. 130; Slovenec, 19. 9. 1874, št. 102.

⁸ Slovenski narod, 6. 7. 1873, št. 153.

⁹ Slovenski narod, 1. 7. 1874, št. 146; Slovenec, 2. 4. 1874, št. 39.

¹⁰ Slovenski narod, 8. 3. 1876, št. 55; Slovenski narod, 20. 8. 1876, št. 190; Slovenec, 19. 9. 1874, št. 111.

⁴ Slovenski narod, 29. 6. 1877.

⁵ Slovenski narod, 12. 7. 1877, št. 156.

stavil na čelo agitacije, marveč le gre po svojem opravi in dobičku, občin blagor v nemar puščaje nesposobnim.¹¹

Verjetno je vse skupaj nekoliko pripomoglo k tretji izvolitvi Janeza Kecla za kamniškega župana. Vendar pa tega tretjega mandata županovanja ni dokončal. Nepravilnosti pri vodenju in upravljanju občine je bilo preveč, tako da je po nasvetu občinskega odbora sredi leta 1879 odstopil.¹² *"Koliko vina, rac in drugih dobrih rečij je daroval v ta namen, da je postal ad majorem nemškutarije gloriam glavar in potem deželni poslanec. Naš Johan je bil tudi prebrisan kmetovalec ud cenilne komisije. V potu svojega obraza je hodil po hribih ali pa sedel v hiši in prepusstil drugim, da so zemljišča cenili. Pri teh komisijah si je zaslužil okoli 2000 gld."*¹³ Tudi Janko Kersnik v podlistku piše, da je gospod Johan stroške zadnjega streljanja zapisal po stari navedi v rubriko *"für Gemeindefeierlichkeiten"*. O županu pa so se sploh širili čudni glasovi, češ da je županoval brez sklicevanja sej občinskega odbora, saj naj bi bila zadnja tri leta le ena seja, pa še pri tej ni položil občinskih računov.¹⁴ Kecel je po svojih besedah ponudil odstop zato, da ne bi bil še naprej vzrok spora med Kamničani. 13. avgusta 1879 so izvolili nadomestnega župana, dotedanjega občinskega svetnika Franca Ekslerja.¹⁵ Kecel je še naprej opravljal naloge deželnega poslanca (izvoljen leta 1877), kot najpremožnejši meščan pa je imel leta 1880 virilni glas v novoizvoljenem občinskem odboru. Torej se politiki tudi po porazu ni popolnoma odrekel.¹⁶

Janez Kecel

Poleg tega so imeli trgovci in podjetniki tudi pravico voliti v trgovskoobratni zbornici za Kranjsko. Leta 1874 je v okraju Kamnik, po izjavah dopisnika Slovenca, zapisnik volilcev izdelala nemškutarska komisija. Med ostalimi so imeli volilno pravico naslednji najpremožnejši Kamničani: pivovarnarica Marija Stare, lastnik tovarne cementa Alojz Prašnikar, trgovec Janez Kecel, trgovec Janez Murnik, trgovec Anton Janežič, trgovec Josip Suchy, trgovka Marija Podrekar, trgovec Janez Ferlinc, trgovec in jermernar Jožef Prelesnik, kramar Janez Šliber, kramar Mihael Šinkovec, kramar Franc Mejač, kramarica Helena Natlačen, branjevec Luka Dornik in lekarnar Adolf Jahn.¹⁷

Ne samo v političnem, tudi v lokalnem gospodarskem, šolskem in društvenem življenju so imeli najpremožnejši kamniški meščani, med katere vsekakor štejemo tudi Janeza Kecla, pomembno vlogo. Na gospodarskem področju je bilo zelo zanimivo delovanje tako imenovane meščanske korporacije, skupnosti meščanov, ki je upravljala z gozdovi in ostalim premoženjem v dolini Kamniške Bistrice.

Od leta 1849 do ustanovitve meščanske korporacije leta 1866 so te zadeve vodili občinski odbori z župani na čelu. Iz časopisnih člankov je razvidno, da je po ustanovitvi korporacije prihajalo do večjih in manjših sporov z občinskim odborom in županom. Ne le zaradi vrste lastnine, temveč tudi zaradi tega, ker je občinski odbor izgubil nadzor nad upravljanjem premoženja. Tako naj bi se zlasti razburjal župan Janez Kecel. *"Poleg občinskega odbora imamo še drug odbor za gospodarjenje z mestnim premoženjem, ki je vredno kacic 300.000 gld. Temu upravnemu odboru stoji na čelu g. Samec. Da tega premoženja nij*

¹¹ Slovenski narod, 20. 8. 1876, št. 190.

¹² Slovenski narod, 6. 6. 1879, št. 128.

¹³ Slovenski narod, 13. 3. 1879, št. 60.

¹⁴ J. Kersnik, Zbrano delo, V. del, Podlistki, članki, ocene, Ljubljana 1952, str. 100.

¹⁵ Novice, 27. 8. 1879, št. 35.

¹⁶ Slovenski narod, 23. 5. 1880, št. 116.

¹⁷ Slovenec, 8. 12. 1874, št. 145.

dobil naš Kecel v roke, ga je že od nekdaj neusmiljeno peklo in akoravno je bil tudi on deležnik, vendar je ščuval zoper ta odbor."¹⁸ Po ustanovitvi meščanske korporacije sta bili namreč obe funkciji ločeni in korporacijo je vodil voljeni načelnik z gospodarskim in pomnoženim odborom.¹⁹ V gospodarskih odborih meščanske korporacije so prav tako imeli odločilno vlogo najpremožnejši meščani. Že voljeni načelniki so bili vsi, razen doktorja Maksa Samca, zelo premožni. Tudi ostali odborniki so spadali v obravnavani sloj. Med večletnimi odborniki je bil seveda tudi Janez Kecel. Torej prevlada najpremožnejših ni bila le na lokalnem političnem področju, temveč tudi na gospodarskem, kjer so si z ugodno pozicijo prej v občinskem odboru in nato v gospodarskem odboru meščanske korporacije ustvarjali dobre pogoje za uspešno gospodarjenje in predvsem za pridobivanje ugodnosti, ki jim jih je dajalo korporacijsko premoženje. V glavnem pa je meščanska korporacija s svojim elitizmom, zaprtostjo in sistemom razdeljevanja dobrin zlasti ščitila interese premožnejših meščanov.

Posledice marčne revolucije so se pokazale tudi na kazenskem področju, vendar jih je za kratek čas prekinil Bachov absolutizem. Kazenski postopek so urejala navodila za kazenska sodišča 16. junija 1854, ki so vsebovala tudi določila o izvrševanju kazni. Ob vrnitvi ustavnosti 1869 so bila najprej uvedena porotna sodišča za težje tiskovne delikte. Temeljno preosnovo postopka pa je pomenil 23. maja 1873 uzakonjen kazenskopravdni red. Uvedena so bila glavna načela modernega kazenskega postopka. Prav tako so se tudi na osnovi tega zakona obnovila porotna sodišča, ki so delovala do prve svetovne vojne. Bila so pristojna za 25 točno navedenih težjih kaznivih dejanj in so delovala pri deželnih in okrožnih sodiščih. Porotniki so bili lahko samo moški, ki so jih po davčnem in izobrazbenem cenzusu predlagali okrajni glavarji, postavljale pa komisije sodnikov deželnega ali okrožnega sodišča same brez kakršnihkoli volitev. Porotna sodišča so zasedala vsake tri mesece. Sestavljena so bila iz senata treh sodnikov in 12 porotnikov, ki so jih z žrebom in izločanjem pred razpravo izbrali iz večjega števila kandidatov. Porotniki so imeli dolžnost odgovoriti na točno določena

vprašanja in so glasovali tako, da je obveljal odgovor, ki sta ga dali vsaj dve tretjini porote. Na podlagi tega je senat izvedel pravno oceno in izrekel sodbo, medtem ko so pri okrajnih sodiščih sodili o prestopkih sodniki posamezniki.²⁰ Nekaj ohranjenih seznamov za porotnike je tudi iz okrajnega glavarstva Kamnik, na njih je vedno predlagan tudi premožni trgovec Janez Kecel.

Člane okrajnega šolskega sveta, ki se je prav tako sestajal v Kamniku, je imenoval deželni odbor. V šolskem letu 1882/83 so v njem delovali graščak iz Moravč Jurij Wurzbach, trgovec Janez Kecel in kamniški dekan Janez Oblak. Ta svet je za krajevnega šolskega nadzornika imenoval doktorja Maksa Samca. Ne samo, da so bile te naloge častne, pametno je bilo izbrati tudi čim bolj premožne člane, saj je to pomenilo nekakšen patronat nad šolo. Tako je na primer dekan Oblak nakupil revnim učencem več šolskih knjig, predsednik krajevnega šolskega sveta Janez Murnik je daroval štiri razpela, poštar Janez Debevc je daroval štiri knjige za učiteljevo knjižnico. Prav tako so premožnejši meščani dajali brezplačno hrano revnejšim učencem, na primer trgovec Janez Kecel, pivovarnar Julij Stare, trgovec Luka Bergant, dekan Janez Oblak, frančiškani, gostilničar in hotelir Franc Fišer, gostilničar Anton Fröhlich, pek Janez Karolnik, trgovka Marija Podrekar, poštarjeva vdova Helena Debevc, klobučar Franc Eksler, gostilničarja Jernej Grašek in Franc Prašnikar, trgovca Mihael Šinkovec in Fran Seničar in drugi.

Vse te pomembne vloge Janeza Kecla v ožjem, kamniškem, in širšem, kranjsko - deželnem območju so predvsem izvirale iz njegovega izredno dobrega premoženjskega stanja. Kot vemo, je celoten volilni sistem, od občinskega, deželnozborskega in kasneje državnozborskega, temeljil na plačilu določenega direktnega davka (davčna volilna pravica) in na izobrazbi oziroma poklicu (inteligentna volilna pravica). Ker se Kecel prav gotovo ni mogel uveljaviti z izobrazbo (po člankih sodeč ni končal niti vseh razredov glavne šole v Kamniku), se je uvrstil v sam cvet kamniškega meščanstva s pridobljenim premoženjem. Premoženje si je pridobil z opravljanjem številnih trgovskih in drugih obrtnih dejavnosti, z nakupom zemljiških posesti in hiš, nenazadnje pa tudi s primerno poroko.

¹⁸ Slovenski narod, 8. 6. 1879, št. 130.

¹⁹ L. Stiasny, Kamnik. Zemljepisno - zgodovinski opis. Ljubljana 1894, str. 64; ARS, Kamniška korporacija, fasc. 1.

²⁰ S. Vilfan, Pravna zgodovina Slovencev. Kazensko pravo, Ljubljana 1961, str. 520 - 521.

V davčnih katastrih za okrožje Kamnik in Brdo - Kamnik sta imela z ženo Marijo istočasno prijavljenih kar sedem gospodarskih dejavnosti. Janez Kecel je imel od srede 1864. leta prijavljeno izdelovanje mila in trgovino z mešanim blagom. Od leta 1865 je od slednje plačeval že 31 goldinarjev 50 krajcarjev davka. V začetku leta 1870 oziroma 1872 pa je prijavil še specialno trgovino z barvami in opekarno, kar mu je sicer prinašalo dodaten majhen dohodek. Po smrti Janeza Kecla je vse prijavljene dejavnosti nadaljevala vdova Marija, ki pa se je po letu 1890 specializirala še za prodajo merkantilnega lesa in premoaga. Tako kot veliki večini ostalih najpremožnejših kamniških meščanov je tudi Keclovima prinašala najlepše dohodke raznovrstna trgovina. Najbolj odmevno pa je bilo vsekakor odprtje zdravilišča in kopališča v Mekinjah, ki so ga v drugi polovici leta 1880 prijavili brata Alojz in Franc Prašnikar ter zet Janez Kecel. Za to dejavnost je vsak posebej plačeval okoli dva goldinarja davka. Obenem pa so poleg zdravilišča in kopališča odprli še gostilno oziroma restavracijo, ki jo je vodila Marija Kecel, rojena Prašnikar.²¹

Olga Janša - Zorn v svojem Prispevku k zgodovini turizma v Kamniku omenja pomanjkanje virov o prvih omembah tako imenovanega Prašnikarjevega zdravilišča. Tako je najpogosteje omenjena začetna letnica 1876, čeprav so prve časopisne vesti o toplicah v Novicah leta 1877, ko so omenjene *"še ne popolnoma dodelane, a za rabo vendar že"*. V davčnem katastru so prijavljene šele leta 1880. Janševa zelo natančno opisuje ponudbo zdravilišča, na primer številne izlete v okolico, lep zdraviliški salon in urejen park, zdravniško pomoč in nasvete.

Drugi najpomembnejši vir za dodatno krepitev oziroma za vzdrževanje že pridobljenega premoženja je bil vsekakor nakup zemljiških posesti. Zanimivo je, da so imeli kamniški meščani do približno leta 1880 (v primerjavi s kasnejšim meščanstvom) veliko več zemljiških posesti. Tako je vsaj ena tretjina med njimi imela nad trideset goldinarjev čistega zemljiškega dohodka, kar pa je bilo seveda odvisno od kvantitete in kvalitete zemljišča. Zopet je med njimi izstopal trgovec Janez Kecel, ki je imel skupno 52 oralov 580 klafter posesti in je od tega imel kar 222 goldinarjev 83 krajcarjev čistega dohodka.

Od vseh vpisanih zemljiških posesti so prevladovali mešani gozdovi in njive. Kecel je imel največ mešanega gozda na Dobravi, Kosmaču, Pijavšniku, Mestnem lesu, Lancerju, Suhem potoku in na Tovsti gori in sicer kar 28 oralov 962 klafter. To je bil gozd III. in IV. cenovnega razreda. Poleg gozda je imel še 12 oralov 1509 klafter njiv II. kvalitete na Zapriškem polju in na Grabnu, kjer je bila kvaliteta slabša ter 9 oralov 80 klafter travnikov na Grabnu. Da pa sta Janez in Marija Kecel znala izkoristiti vsako ped zemlje, nam pove podatek, da sta imela v Mestu 39 poleg hiše z dvoriščem še "vrt za zelenje in kuho", kajti za kaj več niti ni bilo prostora. Gospodarska poslopja so bila zgrajena na pristavah, na Grabnu in Zapricah. Vse te navedene vrste posesti potrjujejo, da se je večina meščanov, ob prevladujoči trgovski ali kakšni drugi obrtni dejavnosti, ukvarjala tudi s poljedelstvom, živinorejo, vrtnarjenjem in z gozdarstvom, čeprav verjetno le za zadovoljevanje domačih družinskih potreb. Vsekakor pa je ta mešani način gospodarjenja še dolgo v 19. stoletje dajal slovenskim podeželskim mestom precej kmečki značaj. Tako ne moremo mimo tega, da so ženske krinoline marsikje dišale po hlevskem gnoju.

Eno izmed temeljnih meščanskih načel (od dunajskega, ljubljanskega do kamniškega) je bilo pridobiti trdno materialno osnovo in s tem povezano pametno vlaganje kapitala v nepremičnine ali druge oblike naložb. Kamničani pač niso vlagali kapitala v banke ali delnice, pač pa so si preprosto zagotavljali varnost z nakupom zemljiških posesti in hiš. Predvsem so bile pomembne tako imenovane korporacijske hiše, ker so prinašale lastnikom posebne pravice do vsakoletne določene količine drv in lesa iz gozdov meščanske korporacije v dolini Kamniške Bistrice. Med največjimi hišnimi posestniki sta bila trgovec Janez Kecel in njegova žena Marija Prašnikar. Z dedovanji, nakupi in "pravičnimi" prodajami sta prišla kar do lepega števila hiš. Poleg nakupa hiš na Grabnu 27 in 28 (leta 1868) je po trgovcu Janezu Kühnlu Keclova žena Marija podedovala (z ženitno pogodbo leta 1867 tudi Janez Kecel) dve hiši v Mestu 39 in 51. Janez Kecel je leta 1863 na dražbi kupil hišo na Šutni 5, njegova žena Marija pa jo je leta 1897 prodala doktorju Antonu Binterju. Z ženo Marijo sta kupila leta 1874 še hišo na Šutni 52, vendar sta jo že čez štiri leta prodala. Žena Marija je imela še nekorporacijsko hišo na Zapricah 14. Medtem ko je družina Kecel stanovala v Mestu 39, "Na trgu", so ostale hiše oddajali v najem, kar zvemo v sta-

²¹ ARS, TOI, *Davčni katastri za okrožje Kamnik, knjiga št. 304*; ARS, TOI, *Davčni katastri za okrožje Brdo - Kamnik, knjiga št. 305*.

tusih in popisnicah ljudskega štetja leta 1900.²² Po smrti Janeza Kecla je s hišami še naprej gospodarno ravnala vdova Marija, po njeni smrti pa je dedovala edinka Terezija, ki se je poročila (visokim željam primerno) z Jožefom Hermanom.

Po pregledu različnih virov bogatenja, si natančneje pogledjmo še skupne letne davke Janeza in Marije Kecel po posameznih letih. Letni davki nam namreč lahko služijo za ugotavljanje gospodarske uspešnosti, razcveta in propada in podobno. Glavno orientacijo o letnih davkih dajejo volilni imeniki za volitve v kranjski deželni zbor od leta 1861 do 1901. Za mestno kurijo Kamnik so ohranjeni sezname za deželne volitve 1861, 1867, 1871, 1877, 1883, 1889, 1901, 1908, 1913.

	naslov	poklic	davki 1867	davki 1871	davki 1877	davki 1883
Kecel Janez	Mesto 39/51 Šutna 5	trgovec opekar mllar	275 gld 11 kr	128 gld 90 kr	159 gld 56 kr	258 gld 68 kr

Za volitve leta 1861 v volilnih imenikih ni pripisanih davkov, izdelani so le sezname z volilnimi upravičenci, za katere lahko domnevamo, da so jih vpisovali po višini davkov. Na vrhu seznama se tako pojavljajo Jožef Rode, Janez Benkovič, Gašper Hostnik, Janez Žebovc, Jurij Golenver, Alojz Humer, Anton Fröhlich, Marija Kecel, Ignac Stamcar, Valentin Dralka, Jakob Šuster, Adolf Jahn, Janez Debevc, Marija Svetic in nekateri drugi. Večina teh najpremožnejših meščanov doživi krizo ali celo propad v sedemdesetih letih 19. stoletja. Za volitve v deželni zbor marca 1867 je ostalo ohranjeno gradivo s pripisom davčnih obveznosti za volilne upravičence davčne skupine. Največ davka v tem letu je plačal trgovec Janez Kecel, in sicer kar 275 goldinarjev 11 krajcarjev. Skoraj polovico manj je plačal kamniški mestni dominij - 148 goldinarjev 59 krajcarjev. Leta 1871 je bilo stanje na vrhu seznama približno enako, le da je vodstvo prevzela meščanska korporacija s 139 goldinarji 87 krajcarji. Vsi ostali imajo v primerjavi z letom 1867 nekoliko nižje davke, na primer Janez Kecel 128 goldinarjev 90 krajcarjev, Jožef Rode 103 goldinarjev 99 krajcarjev. Tudi leta 1877 najvišje davčne obveznosti še vedno plačuje Janez Kecel. Volilni sezname iz leta 1883 zopet prinesejo nekaj novosti: najvišje davke še vedno plačuje trgovec Janez Kecel, sledi mu podjetnik Julij Sta-

re, oba z nad 200 goldinarji davka. Leta 1889 v volilnem imeniku ne najdemo več trgovca Janeza Kecla, prav tako tudi ne njegove žene Marije. Če na kratko povzamemo, je Janez Kecel v letih 1867 do 1883 plačeval med 100 in 200 goldinarjev letnih davkov, kar mu je pogosto prineslo prvo mesto na lestvici najvišje obdavčenih, po njegovi smrti pa je družinsko gospodarstvo začelo počasi propadati.

Seveda je zanimiva primerjava letnih dohodkov najpremožnejših kamniških meščanov z ostalim meščanstvom kranjskih podeželskih mest, kakor tudi v širšem avstrijskem okviru. V članku Ernsta Bruckmüllerja Nove raziskave zgodovine avstrijskega meščanstva je namreč zanimivo citirano delo Ernsta von Schwarzerja Geld und Gut in Neuösterreich iz leta 1857, v katerem izračunava letni dohodek avstrijskega meščanstva. Po njegovih izračunih naj bi imelo leta 1857 88 % prebivalstva do 400 goldinarjev letnega dohodka. Ti naj bi bili pod meščanskim nivojem, ker je po njegovih izračunih letne porabe za petčlansko družino majhnega državnega ali privatnega uradnika oziroma podobnih slojev vsota potrebnega znašala 474 goldinarjev 40 krajcarjev. Od tega je porabil 300 goldinarjev za hrano, 57 goldinarjev za oblačila, 68 goldinarjev za stanovanje in kurjavo, 18 goldinarjev za plačo služinčadi. Sloji s 400 do 500 goldinarji letnega dohodka so na začetku malega meščanstva. Sem naj bi sodili vrhnji sloj rokodelskih pomočnikov, skupine nižjih oficirjev in podobnih uradnikov (7 %). Ostane le približno 5 % ljudi kot vrhnji porabniški razred, ki je razpolagal z več kot 650 goldinarji na leto. V to skupino je bil vključen tudi velik del plemstva. Z več kot 1200 goldinarji na leto je razpolagalo le 2,1 % aktivnega prebivalstva.²³

Za kamniške meščane dobimo podatke o njihovih letnih dohodkih le posredno. Zlasti se omenjajo v prošnjah za znižanje dohodkovnega davka. Tako naj bi imel trgovec Edmund Zanger (v letih 1874 do 1882) letno od 500 do 800 goldinarjev letnega dohodka pri pridobitvenem davku 21 goldinarjev.²⁴ 500 goldinarjev čistega letnega dohodka naj bi imel leta 1876 tudi lastnik žage in izdelovalec sekir Franc Pohlin iz

²³ Citirano v E. Bruckmüller, Nove raziskave zgodovine avstrijskega meščanstva, Zgodovinski časopis 45/1991, št. 3, str. 377-379.

²⁴ ZAL, KAM-102, Občina Kamnik, Splošni spisi, škatla 6, mapa V-5/1875.

²² ŠAL, župnija Kamnik, Status 1818 - 1890; ZAL, KAM - 102, Občina Kamnik, fasc. 76. Ljudsko štetje 1900.

Grabna 23.²⁵ Oba sta imela na primer leta 1877 v volilnem imeniku vpisanih okoli 33 goldinarjev letnih davkov. Tako lahko po višini letnih davkov domnevamo, da je imela podobne letne dohodke od 400 do 600 goldinarjev večina obravnavanih najpremožnejših meščanov prvega in drugega volilnega razreda mestne kurije Kamnik. Po tem lahko sklepamo, da so imeli okoli 800 do 1000 goldinarjev letnih dohodkov le redki predstavniki prvega volilnega razreda in še ti ne stalno. Med te bi lahko po pregledu njihovih dejavnosti prištevali trgovca in posestnika Janeza Kecla, gostilničarja in posestnika Jožefa Rodeta, kramarja, gostilničarja in posestnika Gašperja Hostnika, gostilničarja in izdelovalca žganih pijač, piva in kisa Julija Stareta, trgovca in posestnika Janeza Murnika, trgovca in posestnika Janeza Podrekarja, trgovca s čistilnim praškom Aleksandra Radešiča, lastnika obrata za izdelavo beloprstene keramike Blaža Šnabla, trgovca in posestnika Luka Berganta, gostilničarja in trgovca Jerneja Graška, c. kr. notarja Karla Schmidingerja, odvetnika Jakoba Pirnata in druge.

Zunanji znaki dobrega premoženjskega stanja so bili tudi različni življenjski obredi, od primerne izbire krstnih botrov, "dobre" poroke, smrti in obredov povezanih z njo (pogreb, sedmine, nagrobniki) in do samega načina življenja, ki se je odražal v navadah druženja, prehrani, stanovanjski in oblačilni kulturi.

Izbira krstnih botrov je bil že eden izmed prvih pomembnih korakov. Najbolj pogoste so bile izbire botrov med trgovci in obrtniki, katerim so pripadali tudi sami starši, vedno pa so težili po najpremožnejših ali celo najplemenitejših predstavnikih. S tem so si predvsem okrepili prijateljske, sorodstvene, pa tudi poslovne vezi. Tako sta bila na primer krstna botra Keclovi edinki Tereziji Mariji Alojziji 21. oktobra 1865 izbrana med bližnjim sorodstvom. Botra sta bila njen ded Alojz Prašnikar, sicer veleposestnik in lastnik večjih obratov cementa in čistilnega praška v Mekinjah ter solastnik kopališča in zdravilišča, in Marija Kecel, tudi hišna posestnica in gostilničarka. Zaradi izrednega bogastva in velike veljave v lokalnem življenju sta bila najbolj zaželena krstna in birmanska botra prav trgovec Janez Kecel in njegova žena Marija. Kot navaja Josip Suchy v svojih spominih: *"Kecel je bil mecen, to se pravi birmanski boter skoraj vsega takratne-*

*ga boljšega zaroda. Vsak birmanec ali birman-ka, kateri je kumovala Kecljeva Zinka, vsak je od mecena dobil srebrno uro, tolar in culo piškotov. Pri obedu nam je Zinka osebno stregla. To ni bilo kar meni nič, tebi nič, kajti Keceljevi so sloveli kot stebri nemštva, odnosno države. V njihovi senci so se naslajali vsi takratni kamniški pijom-tarji."*²⁶

Najodločilnejšo vlogo v karieri bodočih premožnih meščanov je imela primerna, velikokrat kar "gospodarska" poroka. Največkrat so se med seboj poročali partnerji enakega socialnega stanja, pri tako imenovanih gospodarskih porokah pa je prihajalo še do prevzema in združevanja premoženja, znanj, utečenih gospodarskih dejavnosti. Janez Kecel se je rodil 15. junija 1839 v Mestu 34 in sicer priseljenemu Mengšanu Mihaelu Keclu in njegovi ženi Mariji. Bil je izredno podjeten mož, ki si je z raznovrstnimi gospodarskimi dejavnostmi in kasneje z zemljiškimi posestvi in hišami močno izboljšal gospodarski položaj. Tako je bil ob svoji poroki 21. novembra 1864 že posestnik in trgovec, njegova bodoča žena Frančiška Marija Prašnikar pa je bila v poročno knjigo vpisana kot hči posestnika iz Mekinj.²⁷ Tako tudi v tem primeru lahko govorimo o dobri "gospodarski" poroki, saj si je Kecel z njo okrepil ne samo svoje "pridelano" premoženje, pač pa je pridobil predvsem številne možnosti za uveljavitev na lokalnem in širšem gospodarskem, finančnem, političnem področju, ki mu jih je ponujal njegov tast Alojz Prašnikar. Te pa je znal podjetni in verjetno tudi precej ambiciozni Kecel dodobra izkoristiti.

Keclovi pa so se močno dvignili na družbeni lestvici tudi s poroko svoje edinke. Zakonca sta v zakonu imela le hči Terezijo, ki se je 3. marca 1886 v Kamniku poročila z Jožefom Hermanom. Kot smo že omenili, je bila ta poroka izpolnitev njihovih večnih želja. Kljub precejšnji starostni razliki (nevesta stara 20 let in ženin 49-rojen 17. 6. 1837 v Gradcu) je bil ženin dovolj pomembna osebnost tudi za Kecle, ob poroki je bil polkovnik artilerijskega štaba, kasneje je napredoval do feldmaršala. Sicer pa je vojaško službo opravljal že ženinov oče Jožef Herman, ki je bil c. kr. nadporočnik. Zakonca sta stanovala v Gradcu, v Kamniku pa sta leta 1900 imela v

²⁵ ZAL, KAM -102, Občina Kamnik, Splošni spisi, škatla 1, mapa X-5, Davki in trošarina 1870-1880.

²⁶ J. Suchy, Spomini Krištofovega Pepčka, Ljubljana 1928, str. 9.

²⁷ ARS, Matične knjige - originali. Župnija Kamnik, škatla 163. Poročna knjiga 1816 - 1871.

Glavni trg v Kamniku ok. leta 1900; hiša z balkonom na levi strani trga je bila last Janeza Kecla.

hiši v Mestu 39 podnajemnike.²⁸ Po nekaterih podatkih naj bi Jožef Herman v času svojega službovanja na ministrstvu poneveril tudi nekaj denarja, kar naj bi ga napeljalo na samomor. Pokopan je na kamniških Žalah.²⁹ Žena Terezija je leta 1908 podedovala hišo v Mestu 39, kjer je po smrti moža tudi stanovala. Leta 1919 pa je še to hišo prodala trgovcu Ivanu Petku. Vse premoženje, ki sta si ga v dvajsetih letih ustvarila zakonca Kecel, po njuni smrti tako ni imelo naslednikov, ki bi umno gospodarili s pridobljenimi dobrinami.

Tudi izbor poročnih prič je bil vsaj tako pomemben kot izbor krstnih botrov. Po podatkih sodeč so pri tem vedno gledali na to, da so bile priče vsaj statusno enakovredne mladoporočencem ali njihovim staršem, nikakor pa ne revnejše. Janezu in Mariji Kecel sta bila poročni priči gostilničar Jožef Dralka in poštar Janez Debevec, oba seveda tudi hišna in zemljiška posestnika.³⁰

S pogrebom so se sorodniki in ostali meščani poslovili od pokojnika. Slovo od umrlega pa nikakor ni bila le družinska zadeva, temveč zadeva celega mesta oziroma predvsem stanu, ki mu je pokojnik pripadal. Zato so seveda premožnejši meščani posvečali veliko skrb pogrebnim obredom, s katerimi so se še zadnjič pokazali pred someščani. Po ustnih podatkih informatorjev in drugih spominskih in časopisnih virih izvedemo, da so pogrebni sprevedi že na zunaj kazali premoženjsko stanje pokojnika. Obstajale naj bi tri vrste, trije razredi: pogreb tretjega razreda je bil običajen in na čelu spreveda je hodil mož z mehkim klobukom, ki je imel velike krajce, pogreb drugega razreda je vodil možki z okroglim polklobukom. Pogreb prvega razreda pa je bil vsekakor najbolj ugleden, saj je na čelu spreveda hodil mož, oblečen v smoking in visok cylinder. Temu primerno so bili seveda oblečeni tudi pogrebci.³¹ V Štrekljevi zbirki Slovenskih narodnih pesmi najdemo napev zvonov ob takih prilikah:

*Dedc ma tolarje, Le v jamo ž nim,
Dedc ma tolarje, Le v jamo ž nim.*³²

²⁸ Župnijski urad Kamnik, Poročna knjiga 1878 - 1899; ZAL, Občina Kamnik, KAM - 102. Splošni spisi, fasc. 76, Ljudsko štetje 1900.

²⁹ Informator Niko Sadnikar, Kamnik.

³⁰ Župnijski urad Kamnik, Poročna knjiga župnije Kamnik 1878 - 1899; J. Polec, Kamniške meščanske hiše in njihovi lastniki v dvesto letih. Kamniški zbornik 1955, str. 51 - 110.

³¹ Informator Niko Sadnikar.

³² K. Štrekelj, Slovenske narodne pesmi, 4. zvezek, CZ Ljubljana 1980, str. 461. Zapisal Frančišek Stele.

Opise posameznih pogrebov najdemo tudi v časopisnih člankih, zlasti v lokalni prilogi Naš list, Kamničan, kakor tudi v dnevnikih Slovenec in Slovenski narod. V Kamničanu, z dne 17. avgusta 1907, je bil opisan pogreb Marije Kecel, posestnice, trgovke in bogate meščanke. V njem je omenjeno, da so se hoteli njeni sorodniki še posebej izkazati in so naročili pogrebni zavod iz Ljubljane (drugače je vodil pogrebne zadeve Franc Molka s Šutne 10): *"Ne glede na to, da imamo v Kamniku pogrebni zavod, ki je oskrbel že najboljše pogrebe tudi bogatih Kamničanov gotovo tako dobro kot kaka druga velikomestna trdka in je poleg tega tudi ceneji, že zaradi tega, ker odpade draga voznina in ne glede na to, da je rodbina pokojničina ravno iz kamniških razmer kovala tisočake, so se z rečenim pogrebom dokaj osmešili - kdo, ni znano, a misli si vsakdo lahko. Kaj tacega v Kamniku nobeden ne pomni, da bi bili bosonogi in raztrgani paglovci, polovljeni po kamniških ulicah, nosili vence z elegantnimi in deloma dragocenimi trakovi pred pogrebnim sprevodom, za kojim je šla najvišja kamniška inteligenca v črnih suknjah in cilindrih. S tem se je osmešila ne le trdka, ampak mnogo bolj povzročitelji tega "smešnega" prizora."*³³

Še posebno imenitni pa so bili pogrebi tistih kamniških meščanov, ki so bili zelo dejavni in vplivni v javnem življenju, na primer župani, občinski svetniki in odborniki, člani različnih društev. Prav gotovo je bil takih časti na poslednji poti 31. maja 1888 deležen tudi kamniški posestnik, trgovec, nekdanj župan in deželni poslanec Janez Kecel. V slovo si je dal postaviti eno najlepših in največjih grobnic na kamniških Žalah.

Ne samo urejeno družinsko življenje, tudi uspešno in aktivno društveno in družabno življenje je bilo sestavni del idealne podobe podeželskega meščanstva. Kecel je bil eden izmed redkih kamniških meščanov, ki je tudi navzven kazal pronemško usmeritev. Pa ne toliko na deželno in kasneje državnozborskih volitvah, ker se teh več ali manj ni udeleževal, razen seveda, če ni sam kandidiral (kot na primer leta 1877 za kranjski deželni zbor). Bolj se je to kazalo pri podpori nemško usmerjenih društev, v družbi enako mislečih pri kapljici vina. Tako je verjetno sodeloval tudi v letu 1859 ustanovljenem nemškem bralnem društvu Leseverein, ki naj bi nudilo svojim članom primerno politično in literar-

no branje, dodatno izobrazbo in zabavo. Tako so na primer prirejali zabavne večere s petjem, glasbo in gledališkimi igrami v nemškem jeziku. Predsednik društva naj bi bil trgovec Koprivar, vendar je bil verjetno to le psevdonim, ki se je ohranil iz podlistka Iz preteklih dni, ki je izhajal v Kamničanu. Društvo je delovalo do leta 1882. V času svojega županovanja pa si je Kecel zlasti prizadeval (predvsem leta 1873), da bi ukinili kamniško narodno čitalnico oziroma jo povežali z društvom Leseverein v tako imenovani Bürgerverein, ki bi tako povezoval in združeval vse meščanstvo in ne samo nemško usmerjenega. Takšni pritiski župana in celotnega mestnega vodstva so sicer povzročili izstop mnogih premožnih in uglednih meščanov iz čitalnice, do ustanovitve željenega društva pa kljub vsemu ni prišlo.³⁴

Kecel je želel imeti odločilno vlogo tudi v novoustanovljeni Prostovoljni požarni brambli. Ustanovnega občnega zbora 14. avgusta 1882 se je udeležilo osem podpornikov: hotelir Franc Fišer, mesar Franc Hrastnik, lekarnar Josip Močnik, zdravnik doktor Maks Samec, posestnik Alojz Stadler, podjetnik Julij Stare, občinski tajnik Alojz Vremšak in posestnik Maks Veršič. Pristopilo pa je 14 delovnih članov. V prvem odboru je bil za načelnika izvoljen Josip Močnik, medtem ko so enega izmed prvih pobudnikov Julija Stareta imenovali za častnega člana. Iz Novic 7. julija 1882 pa izvemo, da je prihajalo tudi do zapletov ob imenovanju načelnika: *"V dobro znamenje naj bo izvoljen poveljnikom narodnjak g. Julij Stare in ne g. Kecel, kakor se je baje nameravalo in oddahniti se sme ta gospod, da se to ne bo zgodilo, ker je, kakor smo postrani čuli, sklenil, ako mu bogovi naklone to čast, zaklati, se ve na veliko materialno svojo škodo - cellega vola."*³⁵

Pač pa je Janezu Kecelu uspelo, da je bil leta 1877 imenovan za načelnika vojaškega veteranskega društva v Kamniku, bil pa je tudi častni poveljnik veteranskih društev po drugih mestih in trgih, na primer v Domžalah, in častni stotnik narodne garde v Varaždinu.³⁶

³⁴ Z. Torkar, *Narodna čitalnica v Kamniku od šestdesetih let 19. stoletja do prve svetovne vojne*, Kulturni center Kamnik, Kamnik 1991, str. 13, 34.

³⁵ J. Berlec, *Kronika ob 100 - letnici Gasilskega društva Kamnik 1882 - 1982*, Kamnik 1982, str. 7 - 31.

³⁶ J. Kersnik, *Zbrano delo*, V. knjiga, Ljubljana 1952, str. 516 - 518.

³³ Kamničan, priloga Našega lista, 17. 8. 1907, št. 39.

Če so gostilno Pri nebeškemu očetu obiskovali bolj narodno usmerjeni najpremožnejši meščani, pa je bila gostilna Pri Krištofu na Šutni 22, last Ivane in Gašperja Hostnika v osemdesetih letih 19. stoletja bolj namenjena nemškutarski kamniški inteligenci, kot omenja Janko Kersnik, je sem večkrat zahajal Janez Kecel s svojimi prištaši, *"katero reprezentira v prvi vrsti debeloglavi oče znanega izreka: Tri sto hudičev."* (opomba: to je bil c. kr. okrajni davčni nadzornik Franc Kavčnik). Kersnik nadalje opisuje svoj obisk v omenjeni gostilni: *"Krištofova mati in njih hči sta me hodili po strani opazovat, ko sem pokušal njihov cviček; in ko sem jih jel po kamniških nemških matadorjih povpraševati, umaknili so se celo iz druge sobe ven v vežo. Bali so se me, reva - saj so menda tudi za "Johana" glasovali. Natakariča pak je malo drugo dekle; ko sem jo povprašal, ali tudi kaj politike ume, prikimala je vesela in, ko sem jo prijel, dejala je, da gospod "Johan" tudi včasih tako naredi, kadar so sami tukaj, in potem pravijo: "Man muss politisch sein." In naposled mi je izdala veliko politično skrivnost, da so gospod "Johan", gospod "tri sto hudičev" in gospod "padar" enkrat reševali, ali bi ne bilo vendar dobro v deželnem zboru potegovati se za norišnico; potem pa so po predlogu gospoda "Johana" uganili, da bode bolj prijetno in koristno delati za kakov "Findelhaus". "Predlog je bil sprejet," dejala je natakariča, "in potem so gospodje spili še deset litrov naše starine. Pri osmem pa so bili že tako sitni, da sem pri devetem litru ušla. Desetega pa jim je prinesel naš Janez in gospod "Johan" so se tako zmotili, da so mu dejali: Nežka, pojdi no k meni!" To vam je zlato dekle in ko bi ne bila v tistem trenutku cela vrsta kamniških gospodov stopila v sobo, bi jo jel po drugih manj "političnih" rečeh izpraševati."*³⁷

Meščansko vedenje je, kot smo videli, zahtevalo neprestano utrjevanje in zagotavljanje družbenih vezi med pripadniki istega razreda. Pri tem je šlo tudi za tako imenovano kulturo obiskov na domu. Josip Suchy v spominih Krištofovega Pepčka navaja, *"da so v tistih časih (okoli 1880) imeli v hiši še ti. salon, sobo za goste. Tam je stalo vsepovprek foteljev, zof, itd."* H kulturi obiskov je tako vsekakor spadala ustrezna kvaliteta stanovanja, razporeditev prostorov in seve-

da tudi notranja oprema meščanskega stanovanja oziroma vsaj salona, v katerem so, s čim številnejšim in raznovrstnim pohištvo, želeli pokazati gostom svoj dober ekonomski položaj.

Najeminentnejša in najstarejša četrt Kamnika je bil predel Mesta in pa predvsem njegov Glavni trg. Hiše so bile tu korporacijske, zaradi ugodnega položaja pa so bili tudi trgovski lokali donosnejši, zlasti v sejemskih dnevih. Zato je razumljivo, da so se tudi Keclovi naselili v eni izmed svojih najboljših hiš, v Mestu 39, to je na Glavnem trgu. V pritličju so imeli trgovino, prostore za posle in vajence ter druge delovne prostore, v prvem nadstropju je bilo kvalitetnejše stanovanje za družino. Za hišo z dvoriščem je bil še *"vrt za zelenje in kuho"*, gospodarska poslopja pa so imeli na pristavi na Grabnu in na Zapricah. Vse ostale hiše, ki so bile še v njihovi lasti, na Šutni, Grabnu in Zapricah so oddajali v najem.³⁸

Ta vtis blagostanja, ki so ga želeli premožni meščani pokazati bližnji in daljni okolici, je sprožil med someščani zavist, med revnejšim okoliškim kmečkim prebivalstvom pa razne zabavljice o *"z močnikom popackanih kamniških purgarjih"*, ki so smešile zlasti *"meščanske"* lastnosti, kot so prevzetnost, vzvišenost, samovšečnost, pretirano *"šparovnost"* in podobno. Pa tudi v časopisnih in spominskih virih večkrat naletimo na precej kritične ocene junakov, v katerih je mogoče tudi nekaj resnice, prav gotovo pa tudi nekaj nevoščljivosti in nesimpatije. Tako je pisec v lokalni prilogi Našega lista, Kamničan, v številki 21. aprila 1906 obvestil meščane, da je 18. aprila umrl meščan in posestnik Jožef Rode. V članku piše, da je bil pokojnik znan po celem kamniškem okraju kot najbogatejši kamniški meščan, sicer pa velik čudak, ki je kljub velikega bogastvu imel bornejšo življenje kakor marsikateri delavec. Podobno je zapisano tudi o umrli posestnici in trgovki Mariji Kecel, *"ki je bila silno štedljiva (in še več kot to)."*³⁹

Zelo zanimive opise meščanov je naredil tudi Josip Suchy. Vsem v spominu je ostal trgovec in župan v letih 1870 do 1879, Janez Kecel. *"Bil je debehušast možakar, ki je slovel kot sladkosnednež in v čigar razsežnih sobanah so se ob posebnih prilikah kretale vse višje glave, počenši od okrajnega glavarja pa vse do zadnjega veteraj-*

³⁷ J. Kersnik, navedeno delo, str. 98 - 100.

³⁸ J. Suchy, navedeno delo, str. 18; ARS, Zemljiške knjige za sodni okraj Kamnik; A. Baš, Stavbni značaj Kamnika v franciscejskem katastru. Kamniški zbornik 1957, str. 62 - 68.

³⁹ Kamničan, priloga Našega lista, 21. 4. 1906, št. 16; Kamničan, 17. 8. 1907, št. 39.

narja. To ni bilo kar meni nič, tebi nič, kajti Keceljevi so sloveli kot stebri nemštva, odnosno države. V njihovi senci so se naslajali vsi takratni kamniški pijomitarji.⁴⁰ Kecel je bil obenem tudi zelo častihlepen mož, saj je bil vesel vsakega odlikovanja in časti, kot piše v Slovenskem narodu. "Oče župan je dosegel svojo najiskrenejšo željo. Prazna ljukna na fraku napolnila se je s križcem, zlatnim križanskim križcem. Prsa niti več prazna in zlata veržica na trebuhu dobila je konkurenta na prsih!" Ta križec naj bi dobil zaradi številnih darov za frančiškansko cerkev. Kot zahvalo za to, je gvardijan samostana dosegel, da so mu iz Rima podelili naslov "vitez božjega groba".⁴¹

Prav ta njegova podjetnost in ambicioznost sta povzročili, da je postal Kecel znamenita osebnost kamniškega dogajanja v preteklosti in prav gotovo bi bilo pisanje zgodovine dosti bolj suhoparno brez tega "moža, dokaj neznatne izobrazbe, a petičnega, ki je kar gorel za nemškutarske ideale in zelo cenil odlikovanja, razne časti in visoke obiske".⁴²

Zusammenfassung

"Jesus, Jesus, Johann, bist du wirklich Abgeordneter?"

Interessante Begebenheiten aus Leben und Werk des Kamniker Bürgermeisters und Landtagsabgeordneten Janez Kecels (1839-1888)

Solchen Seufzer soll die Frau Janez Kecels ausgestoßen haben bei seiner Wahl zum Abgeordneten der Stadtkurie Trzič (Neumarkt)-Radovljica (Radmannsdorf)-Kamnik (Stein) in den Krainer Landtag im Jahre 1877. Gerade seine Kandidatur brachte Zwietracht unter die sonst überwiegend slowenisch ausgerichteten wohlhabendsten Bürger Kamniks. Es kandidierten der Handelsmann, Haus- und Realitätenbesitzer sowie der wohlhabendste Kamniker Bürger Janez Kecel als Kandidat der deutschen Partei und Mihael Stare aus Mengeš (Mannsburg), Herrschafts- und Realitätenbesitzer, Wirt, Bierbrauer als Kandidat der slowenischen Partei. Von 122

Wahlberechtigten der Stadtkurie Kamnik (drei Wählerklassen und die Intelligenzklasse) gaben 90 Wähler ihre Stimme ab. Die Wahlergebnisse der Intelligenzklasse überraschen nicht, stimmten doch 70,4% Wähler für den deutschen Kandidaten Janez Kecel, den damaligen Kamniker Bürgermeister. Überraschend sind dagegen die Wahlergebnisse der ersten Wählerklasse. Von neun Wahlberechtigten hat nur einer nicht gewählt, zwei stimmten für den deutschen Kandidaten Kecel, neben Kecel selbst noch der Kaffeesieder und Realitätenbesitzer Jožef Vanos. Alle anderen, also sechs Wähler, stimmten für den slowenischen Kandidaten Stare (66,7%). Interessant ist die Tatsache, daß die wohlhabendsten Wähler nicht für den Kamniker Bürger und Bürgermeister stimmten, der ihresgleichen war, sondern für den slowenischen Kandidaten aus Mengeš. In der zweiten Wählerklasse (31 Wahlberechtigte) waren die Wahlergebnisse umgekehrt, groß war auch die Wahlabstinenz. Von 31 Wählern stimmten für den deutschen Kandidaten Janez Kecel 13 Wähler (41,9%). Einige von ihnen stimmten bei den letzten Wahlen für den slowenischen Kandidaten. Acht Wähler der zweiten Wählerklasse (25,8%) entschieden sich für den slowenischen Kandidaten Mihael Stare. War bei diesen Wahlen die Entscheidung für eine bekannte Kamniker Persönlichkeit wichtiger als die politische Ausrichtung? Sonst sind mit der Kandidatur und Agitation Janez Kecels verschiedene Geschichten verbunden, die von Einfallsreichtum und Vielfalt der Stimmengewinnung zeugen.

Eine bedeutende Rolle spielte Kecel auch in der Kamniker Gemeindeverwaltung. Bis zu seinem Tode war er Mitglied der Gemeindegemeinschaften und -räte (im Jahre 1880 als Virilist, weil er am höchsten besteuert war). Zwischen 1870 und 1879 bekleidete er sogar das Amt des Bürgermeisters. Auch als Bürgermeister vertrat Janez Kecel seine politische Ausrichtung nicht besonders deutlich, nahm er doch an den Wahlen nicht teil. Die Art und Weise, wie er das Amt des Bürgermeisters ausübte, fand starken Widerhall, besonders im negativen Sinne, wenigstens wenn man den Zeitungsberichten Glauben schenkt. Besonders beanstandete man bei ihm die Mißstände bei der Wirtschaftsführung und schlechte Kontrolle des Städteneigentums, mangelndes Interesse für die Instandhaltung der Straßen, schlechten Gendarmeriedienst, Nichteinberufung von Sitzungen und manch anderes.

⁴⁰ J. Suchy, navedno delo, str. 9.

⁴¹ Slovenski narod 9. 3. 1876, št. 56.

⁴² J. Kersnik, Zbrano delo, V. knjiga, Ljubljana 1952, str. 516-518.

Nicht nur im politischen Bereich, sondern auch im lokalen Wirtschafts-, Schul- und Vereinsleben spielten die wohlhabendsten Kamniker Bürger, zu denen auch Janez Kecel zählte, eine wichtige Rolle. Vor allem im Wirtschaftsbereich war die Tätigkeit der sogenannten Bürgerkorporation, d.h. der Bürgergemeinschaft, von Interesse, welche die Wälder und anderen Realitätenbesitz im Tal der Kamniška Bistrica (Feistritz) verwaltete. Von 1849 bis zur Gründung der Bürgerkorporation im Jahre 1866 kümmerten sich um diese Angelegenheiten Gemeindefräule mit Bürgermeistern an der Spitze. Nach diesem Jahr wurden beide Funktionen getrennt, und die Korporation wurde fortan von einem gewählten Vorsitzenden und einem erweiterten Ausschuss geleitet, was nicht dem Willen des späteren Bürgermeisters Kecel entsprach, der dadurch manches Privilegium verlor.

Die Grundkriterien des österreichischen Wahlsystems waren Besitz und Bildung. Da Kecel mit seiner Bildung natürlich nicht aufsteigen konnte (er hat vermutlich nicht einmal die Volksschule in Kamnik beendet), stellte er sich an die Spitze selbst des Kamniker Bürgertums mit Hilfe seines Besitzes. Diesen erwarb er durch seine Handels- und Gewerbetätigkeit, durch den Ankauf von Realitäten und Korporationshäusern, nicht zuletzt durch die geeignete Heirat, kurzum Janez Kecel entrichtete in den Jahren 1867-1883 eine Jahressteuer zwischen 100 und 200 Gulden, was ihn in die Reihe der Höchstbesteuerten einordnete. Nach außen manifestierte sich sein Besitzstand bei verschiedenen feierlichen Anlässen (z.B. Taufe, Heirat, Begräbnis), in der Bekleidungs-, Wohn- und Esskultur sowie in der Aufnahme von Vereins- und gesellschaftlichen Kontakten mit seinesgleichen. Die entscheidendste Rolle in der Karriere der künftigen wohlhabenden Bürger spielte eine entsprechende Heirat, wobei lauter wirtschaftliche Faktoren oft ausschlaggebend waren. Janez Kecel wurde am 15. Juni 1839 als Sohn des in Mesto 34 zugewanderten Mihael Kecel und seiner Frau Marija geboren. Er war ein sehr unternehmungslustiger Mann, der seine wirtschaftliche Lage durch vielfältige wirtschaftliche Aktivitäten deutlich verbesserte. So war er bei seiner Heirat am 21. November 1864 bereits Realitätenbesitzer und Handelsmann, seine künftige Frau Frančiška Marija Prašnikar wurde als Tochter des Realitätenbesitzers aus Mekinje (Münkendorf) ins Heirats-

buch eingetragen. Durch diese Heirat vergrößerte Kecel nicht nur seinen bereits erworbenen Besitz, sondern sein Schwiegervater Alojz Prašnikar ermöglichte ihm eine Art Nepotismus auf wirtschaftlichem und finanziellem Gebiet. Dies wußte der unternehmungslustige und wahrscheinlich auch ziemlich ambitionöse Kecel gut auszunutzen. Die Familie Kecel stieg auf der gesellschaftlichen Skala auch durch die Heirat ihres Einzelkindes, der Tochter Terezija, schnell empor. Letztere heiratete am 3. März 1886 Jožef Hermann, damals Oberst des Artilleriestabs, später Feldmarschall.

Auch die Begräbnisfeierlichkeiten wurden je nach Besitzstand des Verstorbenen auf dreierlei Weisen begangen. Besonders vornehm waren die Begräbnisse jener Kamniker Bürger, die im öffentlichen Leben sehr aktiv und einflußreich waren, etwa Bürgermeister, Gemeinderäte und -abgeordnete, Mitglieder verschiedener Vereine. Auch die Beerdigung Janez Kecels, des Kamniker Realitätenbesitzers, des Handelsmannes, des ehemaligen Bürgermeisters und des Landtagsabgeordneten muß besonders feierlich gewesen sein. Als seine Ruhestätte ließ er sich eine der schönsten und größten Gräfte auf dem Kamniker Friedhof Zale errichten.

Zum Idealbild des Landbürgertums gehörte eine aktive Teilnahme am Vereins- und Gesellschaftsleben. Gerade auf diesem Gebiet war Kecel einer der seltenen Kamniker Bürger, die eine prodeutsche Ausrichtung nach außen manifestierten. Nicht so sehr bei den Wahlen, weil er an diesen mehr oder weniger nicht teilnahm, sondern durch die Unterstützung der deutsch ausgerichteten Vereine und in der Gesellschaft der Gleichgesinnten. So wirkte er wahrscheinlich im 1859 gegründeten deutschen Leseverein, der seinen Mitgliedern eine geeignete politische und literarische Lektüre zur Verfügung stellen und zusätzliche Bildung und Unterhaltung bieten sollte. Es gelang ihm auch, im Jahre 1877 zum Vorsitzenden des militärischen Veterinärvereins in Kamnik ernannt zu werden, er war aber auch Ehrenvorsitzender der Veterinärvereine in anderen Städten und Märkten, etwa in Domžale (Domschale) und Ehrenhauptmann der Nationalgarde in Varazdin.

Während das Wirtshaus *Pri nebeškem očetu* die eher slowenisch ausgerichteten wohlhabendsten Bürger besuchten, wurde das Wirt-

shaus *Pri Krištofu* in Šutna 22, in Besitz von Ivana und Gasper Hostnik, in den achtziger Jahren des 19. Jahrhunderts eher von der deutschnationalen Kamniker Intelligenz frequentiert (neben Janez Kecel gehörten zu seinen Stammgästen auch die meisten Gemeinde- und Bezirksbeamten).

Der Eindruck des Wohlhabens, den die wohlhabenden Bürger, besonders Janez Kecel in der nahen und fernen Umgebung hinterlassen wollten, löste unter den Mitbürgern Neid aus, der armen bäuerlichen Bevölkerung der Geg-

end bot er aber reichlich Stoff für verschiedene Spottgeschichten, die vor allem "bürgerliche" Eigenschaften wie Überheblichkeit, Hochmut, Selbstgefälligkeit, übertriebene Sparsamkeit und ähnliches aufs Korn nahmen. Auch in den Zeitungen und in der Memoirenliteratur stößt man oft auf ein ziemlich kritisches Urteil über die Helden, in denen manches der Wahrheit entspricht, wo aber auch Neid und Abneigung zum Ausdruck kommt. Zweifellos wäre eine Geschichtsschreibung ohne Sonderlinge wie Herr Johann höchst langweilig und trocken.